МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені АДМІРАЛА МАКАРОВА

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК НУК

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 17

Миколаїв
2024

УДК 001(062.552)
Г 94

Редакційна колегія збірника:

Бобіна О. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв)
Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф. (Київ)
Гогоренко О. В., д-р філол. наук (Миколаїв)
Деркач В. М., заслужений тренер,
канд. наук з фіз. виховання та спорту, доц. (Миколаїв)
Карсканова С. В., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв)
Коваль С. С., канд. фіз.-мат. наук, доц. (Миколаїв)
Матійко О. В., заслужений діяч мистецтв (Миколаїв)
Міняйлова А. В., канд. пед. наук, доц. (Миколаїв)
Наливайко В. С., канд. техн. наук, проф. (Миколаїв)
Трибулькевич К. Г., д-р пед. наук, доц. (Київ)
Філатова О. С., д-р філол. наук, проф. (Миколаїв)
Філіппова Н. М., канд. філол. наук, проф. (Миколаїв)
Чугуєва І. Є., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв)
Яцунський О. С., заслужений тренер, доц. (Миколаїв)

Відповідальний за випуск: ***Бобіна О. В.***

Друкується за рішенням Вченої ради
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
(протокол № 3 від 24.10.2024 р.)

Гуманітарний вісник НУК : збірник наукових праць. — Випуск 17. —
Г 94 Миколаїв : Іліон, 2024. — 122 с.

У віснику опубліковані статті, що узагальнюють досвід роботи та результати досліджень у сфері вищої освіти та інших галузях знань. Основні рубрики вісника відповідають напрямам гуманітарної підготовки та соціально-гуманітарної освіти, яка здійснюється Навчально-науковим гуманітарним інститутом Національного університету кораблебудування. Вісник розрахований на викладачів, наукових працівників, фахівців, молодих науковців у сфері вищої освіти.

УДК 001(062.552)

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2024

УДК 77.03/.08:82

Сергієнко О. М.
старший викладач кафедри дизайну, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), vvs64728@gmail.com

Толкушкіна А.
студентка спеціальності 022 Дизайн, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), anna.tolkushkina@outlook.com

ФОТОГРАФІЯ ЯК ЗАСІБ СЮЖЕТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ

В роботі розглядається взаємозв'язок фотоекфрасиса та художнього образу у літературному тексті. Їх вплив на сприйняття художнього тексту і сюжетну структуру твору. Підкреслюється роль використання фотографії в літературі.

Ключеві слова: фотоекфрасис, художній образ, література, фотографія.

Сьогодні ні в кого не викликає сумніву, що фотографія є невід'ємною частиною нашого життя. Цей феномен, історія якого налічує лише близько 170 років, за настільки недовгий термін нашого існування міцно влаштувався у багатьох областях нашої культури та життя, ставши одним з найважливіших факторів формування та однієї з головних складових сучасного візуального середовища. Фотографія відіграє важливу роль у формуванні нашого сприйняття навколишнього світу, має безпосередній вплив на формування традицій візуальної культури та несе художній образ.

Мета. Визначити взаємодію художніх образів фотографій та літератури, роль фотографії у структуруванні тексту, на основі роману Ренсома Ріггза «Дім дивних дітей».

Відповідно до поставленої мети, необхідно вирішити такі завдання:

– визначити специфіку поняття «фотоекфрасис»;
– визначити, що таке художній образ.

Термін «екфрасис» (або «екфраза») походить з Античності та спочатку був особливим риторичним прийомом, головне у якому полягало у докладному і яскравому описі, за допомогою якого досягалася візуалізація образу. Якщо в Античності та Середньовіччі до поняття «екфрасису» відносили чисто просторові види мистецтва, такі як живопис, архітектура та скульптура, то сучасне літературознавство включає в даний термін і часові форми зображення дійсності: кіно, музику, спів та танець.

Таким чином, екфрасис як словесний опис реальних чи вигаданих творів мистецтва є однією з форм синтезу мистецтв.

Процес взаємодії художнього зображення з іншими видами мистецтва має тривалу та багату традицію. Розглядаючи такий вид взаємозв'язку, як екфрасис, ми спиратимемося на такі тлумачення цього терміна, як: 1) «словесний опис візуального зображення»; 2) «екфрасис – це свого роду твір, що перетворює картини на слова, що розповідають історію».

Будь-яку репрезентацію фотографічного зображення у художньому тексті, як словесно описану, так і безпосередньо включену до текста, прийнято позначати двома термінами – «фотографічний екфрасіс» (photographic ekphrasis) та «фототекстуальність» (phototextuality). На думку професора кафедри зарубіжної літератури Мінського державного лінгвістичного університету О. А. Судленкової, така репрезентація має низку переваг: «…цей вид мистецтва дозволяє письменникам використовувати нові засоби організації художніх текстів, виробляти нетрадиційні способи побудови сюжету та зображення персонажів, так само як і ставити проблеми співвідношення візуальних і вербальних форм, достовірності та правдоподібності, суб'єктивності та об'єктивності у літературних текстах».

Вербальна репрезентація фотографії в літературному творі тісно пов'язана з комунікативним дискурсом. Насамперед сама фотографія є повідомленням, а отже, текстом, завдяки якому відбувається комунікація. Іноді фотознімки або фотоальбоми обговорюються в діалогах персонажів, але частіше фотографія репрезентується у монолозі: це стосується й окремих ліричних творів, і епізодів прози: розглядаючи фотографію, персонаж веде внутрішній монолог і водночас діалог із самим собою, котрий може увести далеко від того, що власне зображено на знімку, який перед його очима.

Мова літератури тісно пов'язана з мовою образотворчого мистецтва. Особливість мови літератури в тому, що «слово» виражає барвистість, одухотвореність, передає настрій картини, буяння та прозорість фарб, ліній та форм. Словом, досягається високе узагальнення змісту, образу.

Образотворче мистецтво служить ефективним засобом пізнання дійсності та допомагає розвитку зорових сприйняттів, уяви, просторових уявлень, пам'яті, почуттів та інших психічних процесів. Фотографія – це вид образотворчого мистецтва, в якому художник за допомогою особливих технічних засобів втілює свій творчий задум у вигляді зображень (знімків).

Художній образ – особлива форма естетичного освоєння світу, за якої зберігається його предметно-чуттєвий характер. Предмети та явища навколишнього світу відбиваються у свідомості людини під впливом реальної дійсності, в певних образах, що виконують звичайну роль у процесах пам'яті, уяви та мислення.

Образи зберігаються в пам'яті та можуть бути відтворені уявою. Але, окрім образа-уявлення у сві-

домості виникає й глибший образ-узагальнення як складна форма мислення, що вбирає до себе загальне та особливе. Таке узагальнення є основою художнього образу, який відбиває реальний стан співвідношення форми й змісту життєвих явищ, несе в собі все естетичне багатство дійсності. На основі образів пам'яті митець створює нову, доповнену, реальність – художній образ, який, у свою чергу, викликає у свідомості людей (слухачів, глядачів) низку уявних образів. У художньому творі образ виступає на перший план, і через нього пізнається значення, думка, ідея.

Мистецтво та література як вид мистецтва є спосіб мислення у художніх образах. Художній образ – це поняття складне, багатогранне, пов'язане з уявленнями про ставлення мистецтва до дійсності, з проблемою художнього сприйняття, з питанням про роль художника, про внутрішні закони мистецтва. Образ – це конкретна, але водночас узагальнена картина людського життя, створена з допомогою вигадки та має естетичне значення.

Художній образ несе у собі узагальнення. Письменник завжди так чи інакше спирається на дійсність, але він не повинен ставати рабом фактів, тому що мистецька творчість немислима без відбору матеріалу.

Художній образ у літературі – це як малюнок у книзі, лише словами намальований. Він допомагає нам бачити та відчувати персонажів, місця, ситуації так, як задумав автор. Так художній образ допомагає нам поринути в інший світ, співпереживати героям. Автор немов художник: фарбами його слів ми дізнаємося, що небо таке бездонне, ліс галасливий, а повітря просякнуте запахом грози, що наближається. У нашому випадку образи фотографій тісно переплетені з образами у літературному творі та підсилюють їх.

Дія та художній наратив роману Ренсома Ріггза тісно пов'язаний з фотоелементами, які вставлені у романі. Це виявляється в сюжетній структурі: ситуаціях, візуальних мотивах, системі персонажів.

У сучасному романі фотографія «надає авторам можливість нових форм організації художнього тексту, нетрадиційних прийомів побудови сюжету та створення образів, а також постановлення таких нагальних загальноестетичних питань, як проблеми правдивості та правдоподібності зображуваного, суб'єктивності та об'єктивності інтерпретації історії у мистецтві, співвідношення візуальних та словесних образів тощо».

У романі даються розлогі характеристики героїв, розкриваються їхні психотипи, аналізуються життєві ситуації, в які потрапляють персонажі, змальовується психологічний портрет кожного героя.

На прикладі творчості Ренсома Ріггза фотоекфрасис розглядається не лише як структурно-семантична одиниця тексту та один зі способів його організації, а і як модель поєднання фотографії та літератури, яка є джерелом породження нових смислів. Дія та художній простір роману Ренсома Ріггза тісно пов'язаний з фотографіями. У романі «заявлені» 46 фотографій. Фотографічні портрети згадуються або коментуються у всіх розділах твору (окрім третього) та змушують автора вигадувати персонажів та їхні здібності, підганяючи їх під вінтажні фотографії. Екфрасиси домінують у створенні образів персонажів, опису контурів, місць подій. Описані ситуації, візуальні мотиви, персонажі спонукають читача постійно роздивлятись вставлені фотографії, зосереджуватись на деталях, міркувати над технікою фотографій, їхніми особливостями.

Художній образ «виникає в нас в уяві та свідомості» при спілкуванні з мистецтвом: коли читаємо, слухаємо, дивимося на художній твір, де кожен предмет чи явище у вигляді його уяви відтворюється.

Фотографії, які мають зловісну і «дивну» ауру – найважливіша частина книги, тому що вони ілюструють події, і, звичайно, не викликає сумніву, що більшість епізодів були написані спеціально під ці фотокартки. Отже, можемо казати про взаємодію літератури та фотографії, як важливу роль використання фотографії в літературі, сюжетну функцію фотоекфрасису в романі, за допомогою якого вводяться та характеризуються головні та другорядні персонажі, створюється ситуація абсурдних перетворень, з'являються атмосфера жахливості та фантастики.

У романі фотографія надає автору можливість нових форм організації художнього тексту, нетрадиційних прийомів побудови сюжету та створення образів, а також постановки таких загальноестетичних питань, як проблеми правдивості та правдоподібності зображуваного, суб'єктивності та об'єктивності у мистецтві, співвідношення візуальних та словесних образів.

Література

1. Загребельна Н. Фотографія як поштовх до автокомунікації в літературному творі. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство):* збірник наукових праць / за ред. Оксани Філатової. 2017. № 2 (20). С. 90–95.
2. Наєнко М. К. Інтермедіальність як методологія. *Філологічні семінари. Інтермедіальність: теорія і практика:* Зб. наук. праць. 2016. Вип. 19.
3. Ріггз Р. Дім дивних дітей. Харків: Книжковий клуб, 2017. 432 с.

Serhiienko O. M., Senior Lecturer, Department of Design, Educational and Scientific Humanitarian Institute of the Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), vvs64728@gmail.com

Tolkushkina A., Student of the Specialty 022 Design, Education and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), anna.tolkushkina@outlook.com

PHOTOGRAPHY AS A MEANS OF PLOT ORGANIZATION OF A LITERARY WORK

The work examines the relationship between photoekphrasis and the artistic image in the text. Their influence on the perception of the artistic text and the plot structure of the work. The role of photography in literature is emphasized.

Key words: photoekphrasis, artistic image, literature, photography.

ЗМІСТ

ДИЗАЙН

Матійко Н. О., Дюміна К. М.
Концептуальна модель бренд-дизайну в умовах цифрової конкуренції 3

Матійко О. В., Куприяненко А. О.
Вплив просторового макетування на естетичні та функціональні аспекти дизайну інтер'єру 5

Портнов Д., Кульчинська В.
Творчі студентські виставки в контексті формування навичок студентів-дизайнерів 7

Сергієнко О. М., Кульчинська В. А.
Використання виробів зі скла в оздоблені мінімалістичного інтер'єру 9

Сергієнко О. М., Толкушкіна А.
Фотографія як засіб сюжетної організації літературного твору 11

Чигінцев С. І., Чигінцева О. В.
Основні етапи при проєктуванні елементів дитячого майданчика 13

Данильченко Н. В., Гавловська Д.
Інтеграція конкурсів з дизайну в навчальний процес 14

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І ОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОРТ

Багбеков Т. Р., Савіна О. Ю.
Розвиток тенісу як олімпійського виду спорту 16

Бровко А. С., Сокол О. В. Кікбоксинг сольні композиції (музичні форми) 23

Бурдін Д. С., Савіна О. Ю.
Психосоціальна та фізична реабілітація ветеранів війни на Миколаївщині 25

Гриник Є. І., Бірюк С. В. Історичні аспекти розвитку легкої атлетики на Миколаївщині 28

Дон А. Г., Савіна О. Ю. Тенденції управління сферою фізичної культури і спорту в умовах глобалізації 31

Дратман Л. С., Сокол О. В.
Художня гімнастика як специфічна система фізичного виховання дівчат 35

Кузікова Р. С., Деркач В. М.
Особливості етапу початкової спортивної підготовки у важкій атлетиці 37

Марцінковський І. Б., Єремєєва Є. А.
Поширені травми у художній гімнастиці та заходи їх попередження (огляд літератури) 40

Марцінковський І. Б., Єрофєєнко А. Д.
Поширені травми у фехтуванні та заходи їх попередження за даними літератури 44

Цап А. О., Сокол О. В. Розвиток фехтування як виду спорту 47

СУЧАСНІ МОВИ І ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА

Єганова Л. Л. Особливості викладання німецької мови як другої іноземної після англійської 50

Литвинова А. Д., Ворчакова І. Є. Автоматичний переклад юридичних текстів: аналіз неточностей і їхні правові наслідки 52

Філенко У. Ю. Особливості функціонування вторинних текстів у сучасному комунікативному просторі (на матеріалі детективного дискурсу) 54

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

Бобіна О. В. Третій рік навчання під час війни (2024): побіжний звіт директора ННГІ 57

Кравчук О. Ю., Гордієнко Д. О. Практики забезпечення політичної безпеки в державі: міжнародний досвід 60

Матвієнко Л. В. Спогади мешканців селища Первомайське: реалії лютого 2022 року 63

Оліфірова М. В., Матвієнко Л. В. Особливості становища бізнесу на Миколаївщині, зумовлені російсько-українською війною 2014–2024 рр. 64

Сонечко О. С. Рекреаційні та природні ресурси Миколаївщини: можливості відновлення 66

Сонечко О. С. Сугакова П. В. Проблема водопостачання міста Миколаєва в умовах військової агресії: виклики та медико-соціальні наслідки 68

ПСИХОЛОГІЯ

Домашевська Д. П., Литвиненко І. С. Розвиток емоційної регуляції як стратегія соціальної адаптації осіб з обмеженими фізичними можливостями 70

Кудряшова Д. С., Литвиненко І. С. Протидія та попередження булінгу в закладах освіти 72

Ларченко І. В. Локус контролю як чинник професійного самовизначення, стресостійкості та ментального здоров'я випукників професійно технічних навчальних закладів в умовах стресогенності 74

Литвиненко І. С., Вітко Ю. С. Особливості прояву пізнавальної активності у старшокласників у процесі навчально-пізнавальної діяльності 78

Литвиненко І. С., Догарєва В. В. Смислоутворення як чинник переживання травматичного досвіду 81

Литвиненко І. С., Жело Ю. В. Організація інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної освіти 83

Литвиненко І. С. Жереги О. В. Особливості використання почуття гумору як ресурсу психологічного подолання перешкод 86

Литвиненко І. С., Козирєва Є. В. Психологічна допомога членам сімей загиблих воїнів 89

Литвиненко І. С., Манзарук Н. О. ПТРС у дітей, які пережили психотравмуючі події 91

Литвиненко І. С., Розумяк С. О. Психологічні особливості попередження конфліктів у подружній сім'ї 92

Литвиненко І. С., Мочалова О. В.
Особливості мотивування на здоровий спосіб життя студентської молоді в сучасних реаліях українського суспільства 94
Литвиненко І. С., Тимченко С. О.
Психологічна готовність дітей дошкільного віку до навчання в школі 97
Миргородський С. О., Литвиненко І. С.
Агресивні реакції та шляхи їх корекції в молодших школярів 99
Олексюк О. М., Гучек О. В.
Структура психологічної готовності психологів до професійної діяльності.....101
Олексюк О. М., Коваль А. С.
Психологічна характеристика юнацького віку в сучасних умовах.....103
Олексюк О. М., Когут О. В.
Стресові фактори в умовах професійної діяльності вчителя.....105
Олексюк О. М., Приходько О. А.
Механізми психологічного впливу реклами на світогляд молоді 107
Сінченко В. М., Коренєва Ю. П.
Війна і дитинство на Миколаївщині: психологічні наслідки та прогноз на майбутнє.....109
Чугуєва І. Є., Болотня Г. Б.
Тривожність як сучасна психологічна проблема та методи її подолання.....111

ЛІТЕРАТУРНІ СТОРІНКИ

Сонечко О. С. Наші янголи… 114
Хвилі тихої, мілкої Балтики… 114
Мій дім… 115
Місто в гирлі Інгулу… 115

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ.....119
ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ.....120
ВИПАДКИ СКОРОЧЕНЬ, ЩО ЧАСТО ТРАПЛЯЮТЬСЯ У НАУКОВИХ ТЕКСТАХ 121

Наукове видання

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК НУК

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 17

Редколегія не завжди поділяє погляд авторів статей.
За достовірність викладених фактів відповідальність несе автор.

Формат 60×84 1/8. *Ум. друк. арк.* 14,2. *Тираж* 100 пр. *Зам.* № 3012-1.

Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г. В.
54038, м. Миколаїв, вул. Бузника, 5/1.
Свідоцтво МК № 11 від 26.01.2007 р.